

**ქეთევან მჭედლიშვილი-
ჰედრისის საიუბილეო
კრებული – 60**

**Festschrift für Ketewan
Mtschedlischwili-Hädrich zum
60. Geburtstag**

გამომცემლობა „მერიდიანი“
თბილისი 2020

რედაქტორისგან: კრებული ეძღვნება საქართველოს უნივერსიტეტის ასოცირებულ პროფესორის, ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტისა და იენის ფრიდრიხ შილერის უნივერსიტეტის მონვეული სპეციალისტის ქეთევან მჭედლიშვილი-ჰედრიხის 60 წლის იუბილეს. კრებულში წარმოდგენილია ქართული და გერმანული იურიდიული მეცნიერების სხვადასხვა თაობის წარმომადგენელთა მიერ შესრულებული სამეცნიერო ნაშრომები. აღნიშნული სტატიები ეძღვნება სამართლის აქტუალურ საკითხებს და მნიშვნელოვანია როგორც თეორიული, ასევე პრაქტიკული თვალსაზრისით. იგი დახმარებას გაუწევს სტუდენტებს, მეცნიერებს, პრაქტიკოსებსა და სხვა დაინტერესებულ პირებს.

რედაქტორი: **მაია ივანიძე**

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტის პროფესორი

© გამომცემლობა „მერიდიანი“, 2020

© ავტორთა ჯგუფი

ISBN 978-9941-25-866-4

სარჩევი

მისასალმებელი სიტყვა

თამარ ზარანდია

დეკანის მილოცვა..... 9

მაია ივანიძე

გერმანიასა და საქართველოში ცნობილი იურისტი ქალბატონის
პორტრეტი (პროფესორ ქეთევან მჭედლიშვილ-ჰედრისის –
საიუბილეო მისალოცი ბარათი)..... 11

უდო ებერტი

მისასალმებელი სიტყვა პროფ. დოქ. ქეთევან მჭედლიშვილი-
ჰედრისის 60 წლისთავისადმი მიძღვნილი საიუბილეო
კრებულისათვის 17

ალბინ ეზერი

მისასალმებელი სიტყვა პროფ. დოქ. ქეთევან მჭედლიშვილი-
ჰედრისის 60 წლისთავისადმი მიძღვნილი საიუბილეო
კრებულისათვის 18

სტატიები ქართულ ენაზე

ნონა თოდუა

ქმედების თაღლითობად კვალიფიკაციის საკითხები 20

ირინა აქუბარდია

პოლიციის პრევენციული და რეპრესიული ღონისძიებების
გამიჯვნის პრობლემები..... 64

მერაბ ტურავა

სისხლის სამართალი, როგორც სოციალური წესრიგის
დაცვის უკანასკნელი საშუალება (კონსტიტუციური და
სისხლისსამართლებრივი ასპექტები)..... 90

მორის შალიკაშვილი

ჩიკაგოს სკოლის კრიმინალურ სუბკულტურული კვლევების
ფსიქოანთროპოლოგიური ასპექტები117

თამარ სადრაძე

სისხლის სამართლის საპროცესო უზრუნველყოფის ღონისძიების
სახით ყადაღის გამოყენების პრობლემური საკითხები.....164

დავით ბესტავაშვილი

ადევნების შემადგენლობის სისხლისსამართლებრივი ასპექტები.189

გელა ტყეშელაშვილი

ქმედების მცირე მნიშვნელობა სისხლის სამართალში217

ია ხახუბია

ფსიქიკური დარღვევების სიმულაციები სასამართლო
ფსიქიატრიაში278

ზურაბ გოგშელიძე

მცდელობის საკითხი არაპირდაპირი განზრახვით ჩადენილ
დანაშაულში304

გიორგი კაპანაძე

ევთანაზიის შედარებით-სამართლებრივი დახასიათება338

ანა კაპანაძე

უმოქმედობის მიზეზობრიობის საკანონმდებლო პრობლემატიკა
მედიცინის სისხლის სამართალში.....369

თამარ ნინოშვილი

ჯანმრთელობა, როგორც ლიმიტირებულად დისპონირებადი
სამართლებრივი სიკეთე და მისი განკარგვის უფლებამოსილების
თავისებურებანი387

დავით მაისურაძე

სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის საკითხი
თვითმკვლელობაში თანამონაწილეობისათვის.....403

ნინო მიქავა

თვითნკრიმინაციისგან დაცვის პრივილეგიის ფარგლები.....419

დავით ქანთარია

ნასამართლობა და მისი მნიშვნელობა437

Deutsche Beiträge

Udo Ebert

Grußwort zur Festschrift für Frau Prof. Dr. Ketewan Mtschedlischwili-Hädrich zu ihrem 60. Geburtstag.....453

Albin Eser

Grußwort zur Festschrift für Professorin Dr. Ketewan Mtschedlischwili-Hädrich zu ihrem 60. Geburtstag.....454

Jörg Arnold/Dmitry A. Shestakov

Ein Kongressbericht456

Bernd Heinrich

Korruptionsstrafbarkeit und politische Eliten– Wo liegt die Grenze zwischen strafbarer Korruption und strafloser Vetternwirtschaft?474

Carsten Morgenroth

Die Corona-Pandemie an deutschen Hochschulen aus strafrechtlicher Sicht496

Martin Morlok

Vier Perspektiven des (juristischen) Entscheidens.....516

Frank Neubacher

Gewalt im Jugendstrafvollzug – Ein Überblick über Ergebnisse des Kölner Forschungsprojekts560

Martin Piazena

Die objektive Zurechnung des Erfolgs beim Fahrlässigkeitsdelikt und der Einwand des rechtmäßigen Alternativverhaltens575

Silvia Tellenbach

Islamisches Strafrecht heute - Zum iranischen Strafgesetzbuch von 2013597

Martin Paul Waßmer

Das geplante deutsche Verbandssanktionengesetz – Licht und616

ირინა აქუბარდია

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი, სამართლის დოქტორი

პოლიციის პრევენციული და რეპრესიული ლონისძიებების გამიჯვნის პრობლემატიკა

შესავალი

დანაშაულის გამოვლენა, აღკვეთა, თავიდან აცილება სხვადასხვა სახელმწიფო ორგანოს უმნიშვნელოვანესი ამოცანაა. ამასთან, სამართალდამცავ ორგანოთა სისტემაში პოლიციას ერთ-ერთი ძირითადი ადგილი უკავია დანაშაულის პრევენციის საქმეში.

დემოკრატიულ საზოგადოებაში, სადაც მოქმედებს კანონის უზენაესობა, პოლიციის მთავარი მიზნებია: შეინარჩუნოს სიმშვიდე და მართლწესრიგი საზოგადოებაში; დაიცვას და პატივი სცეს პირთა ძირითად უფლებებსა და თავისუფლებებს, რომლებსაც ითვალისწინებს ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია; აღკვეთოს და აღმოფხვრას დანაშაული; გამოავლინოს დანაშაული; დაეხმაროს და მოემსახუროს საზოგადოებას.¹

საპოლიციო ღონისძიებების ეფექტიანობა დამოკიდებულია საზოგადოების მხარდაჭერაზე. ამავ დროს პოლიციის მიერ ადამიანის ძირითად უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვა და პატივისცემა განაპირობებს პოლიციისადმი საზოგადოების ნდობას და მხარდაჭერას.

საპოლიციო ღონისძიებების გამოყენების დროს გარდაუვალია ადამიანის უფლებებში ჩარევა, თუმცა ხშირ შემთხვევაში კონკრეტული გარემოებების გათვალისწინებით პოლიციის თანამშრომლის მიდგომაზეა დამოკიდებული, „ასეთი ჩარევა გამართლებულად ჩაითვლება თუ ადამიანის უფლებათა დარღვევად.“²

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო განმარტავს,

¹ მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია ნევრი სახელმწიფოებისადმი Rec (2001)10 პოლიციის ეთიკის ევროპულ კოდექსზე, მუხლი I.1.

² იქვე, გვ. 14.

რომ “თანამედროვე საზოგადოებებში პოლიციის საქმიანობა რთულია, ადამიანის ქმედების განჭვრეტა - შეუძლებელი, ოპერატიული არჩევანი კი პრიორიტეტებისა და რესურსების მიხედვით უნდა გაკეთდეს და, ამ ყველაფრის გათვალისწინებით,”³ პოლიციის ორგანოებს უნდა მიეცეთ კონკრეტულ სიტუაციაში გადანწყვეტილების მიღების დისკრეციული უფლებამოსილება.

პოლიციის რეფორმის შედეგად კანონმდებლობით განისაზღვრა მთელი რიგი ახალი საპოლიციო ღონისძიებები. რეფორმა მიზნად ისახავდა ეფექტიანი და ანგარიშვალდებული სამართალდამცავი უწყების ჩამოყალიბებას, რომელიც ორიენტირებულია დანაშაულის პრევენციაზე, დანაშაულთან მიმართებით სწრაფ რეაგირებაზე და საბოლოო ჯამში საზოგადოებრივ უსაფრთხოებასა და მართლწესრიგის უზრუნველყოფაზე. აქედან გამომდინარე, რეფორმის ძირითად მიმართულებად განისაზღვრა პოლიციის პრევენციული და საგამოძიებო ფუნქციების გაძლიერება. რეფორმის მიუხედავად, პოლიციის პოლიტიკა შეფასებულია როგორც ძალაუფლების პოლიტიკა. ლიტერატურაში აღნიშნულია, რომ მიუხედავად მცდელობისა, პოლიციის ზოგადი/სოციალური პრევენციის მოდელი ჯერ-ჯერობით ვერ დამკვიდრდა ჩვენს სინამდვილეში. შესაბამისად ნაკლები სივრცე რჩება პოლიციასა და მოქალაქეებს შორის თანასწორობაზე, ნებაყოფლობითობაზე დამყარებული ურთიერთობისთვის.⁴

პოლიციის პრევენციული ფუნქცია მიზნად ისახავს საფრთხის აღკვეთას, თავიდან აცილებას (მათ შორის დანაშაულის ჩადენის საფრთხის აღკვეთას), რეაგირების ფუნქცია კი მიმართულია უკვე დამდგარი შედეგის (საფრთხის რეალიზებით მიყენებული ზიანის), მათ შორის, ჩადენილი დანაშაულის გამოვლენა-გამოძიებისკენ. თუმცა პრევენციული მიზნით განხორციელებული საპოლიციო ღონისძიებები სათანადო გარემოებებში შეიძლება დასრულდეს რეაგირების ღონისძიებებით.⁵

ლიტერატურაში გამოთქმულია მოსაზრება, რომ პოლიციის შესა-

³ Kontrova v Slovakia, 31/05/ 2007, §50.

⁴ იხ. პოლიციის პოლიტიკა, „ლიბერალი“ 04.11.2016, [1] <http://police.ge/ge/shss-shi-ertoblivi-operatsiebis-tsentri-gaikhsna/10061>.

⁵ Schenke, Polizei- und Ordnungsrecht, 6. Auflage, Heidelberg 2009, S. 45.

ხებ ახალი კანონი შეესაბამება ევროპულ სტანდარტებს, რომ კანონმა პოლიციელს ნათლად განუსაზღვრა პოლიციური ღონისძიებები და მას დაუტოვა დისკრეცია თავის არჩევანში, რომ კანონი პოლიციურ ღონისძიებებს ერთმანეთისაგან მიჯნავს იმის მიხედვით, თუ რა არის მისი განხორციელების მიზანი. ის ღონისძიებები, რომლებიც ემსახურება საზოგადოებრივი უსაფრთხოებისა და მართლწესრიგისათვის საფრთხის თავიდან აცილებას, არის პრევენციული პოლიციური ღონისძიებები და ისინი განსაზღვრულია პოლიციის შესახებ საქართველოს კანონით, ხოლო ის პოლიციური ღონისძიებები, რომლებიც მიმართულია სამართალდარღვევაზე რეაგირებისაკენ, არ არის მოცემული ამ კანონში. კანონმდებელი პოლიციის შესახებ საქართველოს კანონში აკეთებს დათქმას, რომ პოლიციის რეპრესიული ღონისძიებები უნდა განისაზღვროს ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა და სისხლის სამართლის კანონმდებლობით.⁶ თუმცა გასარკვევია, არის თუ არა პრევენციული ყველა ის ღონისძიება, რომლებსაც ითვალისწინებს პოლიციის შესახებ კანონი, ხომ არ იკვეთება მათი რეპრესიული ბუნება და ვინაიდან ზოგიერთი მათგანი იმავდროულად სხვადასხვა საკანონმდებლო ჩარჩოშია მოქცეული, ხომ არ დგას საკანონმდებლო დონეზე მათი გამიჯვნის აუცილებლობა.

ნაშრომის მიზანს წარმოადგენს პოლიციის ცალკეული პრევენციული ღონისძიებების გამოკვლევა/შესწავლა, მათი საკანონმდებლო მონესრიგების თუ პრაქტიკული გამოყენების კუთხით პრობლემების იდენტიფიცირება, პრევენციული ღონისძიებების გამოყენებისას ადამიანის უფლებათა დაცვის ქრილში არსებული საფრთხეების გამოვლენა, პრევენციული და რეპრესიული ღონისძიებების გამიჯვნის მნიშვნელობისა და აუცილებლობის განსაზღვრა.

⁶ კ. ტურავა, საქართველოს პოლიციის საქმიანობის მარეგულირებელი ნორმების შესაბამისობა ადამიანის უფლებათა ევროპულ სტანდარტებთან, წიგნში: ადამიანის უფლებების დაცვა და სამართლებრივი რეფორმა საქართველოში, რედ. კ. კორკელია, თბ. 2014, გვ. 133.

1. პოლიციის პრევენციული ღონისძიებები

პოლიციის, როგორც საზოგადოებრივი უსაფრთხოებისა და მართლწესრიგის დაცვაზე პასუხისმგებელი უწყების მთავარი ამოცანაა საფრთხის თავიდან აცილება.⁷ სახელმწიფოს ერთ-ერთი მთავარი დანიშნულება სწორედ პრევენციული საქმიანობის ეფექტიანად წარმართვაა, რათა დროულად იქნეს არიდებული საფრთხეები სახელმწიფოსა და მოქალაქეების წინააღმდეგ.⁸

პრევენციული საპოლიციო სისტემა გულისხმობს ღონისძიებების ერთობლიობას, რომელიც მიემართება დანაშაულის ან სამართალდარღვევის თავიდან აცილებისა და აღკვეთისკენ და სხვადასხვა ინტენსივობის საპოლიციო მოქმედებებით ხორციელდება. პრევენციის სისტემის მიზანია საფრთხის აღმოჩენა და განეიტრალება მის რეალიზებამდე, ამ მნიშვნელოვანი საზოგადოებრივი სიკეთის მისაღწევად კი კანონმდებლობა ადამიანის უფლებებსა და თავისუფლებებში სხვადასხვა ინტენსივობით ჩარევის შესაძლებლობას უშვებს.⁹

დანაშაულის პრევენციის სტანდარტები მიღებულია გაეროს ეკონომიკური და სოციალური საბჭოს 2002 წლის რეზოლუციით.¹⁰ პოლიცია სარგებლობს დისკრეციული უფლებამოსილებით, თვითონ გადაწყვიტოს კონკრეტულ შემთხვევაში, თუ რა საპოლიციო ღონისძიებები განახორციელოს.

დანაშაულის ნიშნების არსებობის შემთხვევაში პოლიცია ყოველთვის ვალდებულია, მკაცრად დაიცვას ლეგალურობის პრინციპის მოთხოვნები და დაიწყოს წინასწარი გამოძიება, რომლის შესახებაც მან პროკურატურას უნდა აცნობოს. დისკრეციულ უფლებამოსილებას ოპორტუნობის პრინციპი პოლიციას მხოლოდ პრევენციული საქმიანობის დროს, ანუ საზოგადოებრივი უსაფრთხოებისა და წესრიგის საფრთხისგან დაცვისას ანიჭებს, რომლის მიხედვითაც, იგი

⁷ საპოლიციო სამართალი, ავტორთა ჯგუფი, თბ. 2015, გვ. 24.

⁸ იქვე, გვ. 19-20.

⁹ დანაშაულის პრევენცია (საპოლიციო კონტროლის რისკები), ადამიანის უფლებების სწავლებისა და მონიტორინგის ცენტრი (EMC), 2017, გვ. 6.

¹⁰ UN Economic and Social Council by resolution 2002/13 at its 37th plenary meeting. on 24 July 2002; იხ: <http://ww2.unhabitat.org/programmes/safercities/documents/declarations/ny.pdf>.

ყოველთვის ვალდებული არ არის, საფრთხისგან დასაცავად რეაგირება მოახდინოს.¹¹

„პოლიციის შესახებ“ მოქმედი კანონით განსაზღვრულ ახალ საპოლიციო ღონისძიებებს მიეკუთვნება: პირის გამოკითხვა, პირის იდენტიფიკაცია, პირის მონვევა, ზედაპირული შემოწმება და დათვალიერება, სპეციალური შემოწმება და დათვალიერება, სპეციალური საპოლიციო კონტროლი, ადგილის დატოვების მოთხოვნა და კონკრეტულ ტერიტორიაზე შესვლის აკრძალვა, პირის ან სატრანსპორტო საშუალების გადაადგილების ან ნივთის ფაქტობრივი ფლობის შეზღუდვა, ავტომატური ფოტოტექნიკის (რადარის) და ვიდეოტექნიკის გამოყენება, ტექნიკური საშუალებების შექმნა და გამოყენება, ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიებების განხორციელება. ამ ღონისძიებების უმრავლესობის მიზანი დანაშაულის გამოვლენა ან/და მასზე რეაგირებაა, რაც ნაკლებად შეიძლება იყოს განხილული პრევენციულ ღონისძიებად. შესაბამისად, ძალიან ძნელია და ხშირად შეუძლებელიც მკვეთრად გაიმიჯნოს პოლიციის პრევენციული და რეპრესიული ღონისძიებები.

„პრევენციასა და სისხლის სამართლის მართლმსაჯულებას შორის ერთგვარი ბალანსის დარღვევის შემთხვევაში, არსებითი საფრთხე ექმნება ადამიანის უფლებების მდგომარეობას. პოლიციის პრევენციული ფუნქციების არასათანადო გაფართოების და გამოყენების შემთხვევაში, კრიტიკულად დგება თავისუფლებისა და ტოტალური სოციალური კონტროლის პრობლემები. სწორედ ამიტომ, მნიშვნელოვანია, საქართველოში მოქმედი პრევენციული საპოლიციო მოდელის კრიტიკული გააზრება ადამიანის უფლებების, ინდივიდუალური თავისუფლებისა და შეუზღუდავი საპოლიციო კონტროლისგან დაცვის პრინციპების კონტექსტში.“¹²

პრევენციული ღონისძიებების უმეტესობა იმდენად ახლოს დგას რეპრესიულ ღონისძიებებთან, რომ შეიძლება ითქვას, მან დაკარგა პრევენციული ხასიათი, ანუ მიაღწია უფლებაში ჩარევის სისხლის-

¹¹ გ. თუმანიშვილი, პოლიციის საქმიანობის ძირითადი პრინციპები, ჟ. „სამართლის ჟურნალი“ №1, 2009, გვ. 47.

¹² უხილავი ძალაუფლების პოლიტიკა, სამართალდამცავი სისტემის ანალიზი, ადამიანის უფლებების სწავლებისა და მონიტორინგის ცენტრი (EMC), 2015, გვ. 43.

სამართლებრივ ინტენსივობას, რაც საფრთხის შემცველია, რადგან საპოლიციო პრევენციულ ღონისძიებებზე არ ხორციელდება საპროკურორო, სასამართლო კონტროლის ის მექანიზმები, რაც რეპრესიული ღონისძიებების დროს საპროცესო კანონმდებლობით არის დადგენილი.

აღნიშნულის ნათელსაყოფად მოკლედ განვიხილოთ ცალკეული საპოლიციო პრევენციული ღონისძიებები.

პირის გამოკითხვა

გამოკითხვის რეგულაციას შეიცავს რამდენიმე საკანონმდებლო აქტი. კერძოდ, გამოკითხვა, როგორც საგამოძიებო მოქმედება, გათვალისწინებულია სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსით. გამოკითხვას, როგორც ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიებას განსაზღვრავს ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის შესახებ კანონი, ხოლო გამოკითხვას, როგორც პრევენციულ ღონისძიებას აწესრიგებს პოლიციის შესახებ კანონი. თავის მხრივ, პრევენციული ღონისძიების სახით პირის გამოკითხვა შეიძლება ჩატარდეს რამდენიმე მიზნით: ვინაობის დადგენის, პერსონალური მონაცემების მოპოვების, საპოლიციო ფუნქციების შესრულებისათვის საჭირო ინფორმაციის მიღების მიზნით. კერძოდ, გამოკითხვა ნებაყოფლობითია მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ იგი ტარდება საპოლიციო ფუნქციების შესრულებისათვის საჭირო ინფორმაციის მიღების მიზნით, ხოლო თუ პირს აქვს ძებნილი ან დაკარგული პირის იდენტიური გარეგნული ნიშნები, თუ არსებობს საკმარისი საფუძველი ვარაუდისთვის, რომ პირმა ჩაიდინა სამართალდარღვევა ან ჩაიდენს მას, თუ პირი იმყოფება დანაშაულის ან საგზაო-სატრანსპორტო ან სხვა საგანგებო შემთხვევის ადგილზე და სხვ. შეჩერებული მოქალაქე ვალდებულია, მონაწილეობა მიიღოს გამოკითხვის პროცესში. ამასთან, ნაკლები იმპერატიულობით შეიძლება ითქვას, რომ გამოკითხვის პროცესი შემოიფარგლება მხოლოდ პერსონალური მონაცემების შესახებ ინფორმაციის მიღებით და სხვა სახის კითხვები არ იქნება დასმული. საგამოძიებო მოქმედება-გამოკითხვისაგან განსხვავებით, პოლიციის შესახებ კანონით ასევე არ არის განსაზღვრული გამოსაკითხი პირისთვის უფლებების

განმარტება, გამოკითხვის პროცესის დოკუმენტირება და შესაბამისი ოქმის შედგენა, რაც პოლიციის მიერ თავისი უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენების რისკებს ზრდის.

1.2. პირის მოწვევა

პირი შეიძლება მოწვეული იყოს პოლიციაში გასაუბრების მიზნით.

პირის მოწვევა განსხვავდება ადმინისტრაციული სამართალდამრღვევის პოლიციაში მიყვანისგან. ამ უკანასკნელ შემთხვევაში პოლიცია ვალდებულია სამართალდამრღვევი მიიყვანოს პოლიციაში ოქმის გასაფორმებლად, თუ ადმინისტრაციული სამართალდარღვევის ოქმის შედგენა ადგილზე შეუძლებელია. მიყვანა ხორციელდება ასევე ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსის 243-ე მუხლით გათვალისწინებულ შემთხვევებში.¹³

პირის მოწვევა შეიძლება შევადაროთ გამოკითხვის მიზნით პირის დაბარებას. ორივე შემთხვევაში პოლიცია მიზნად ისახავს პირისგან საჭირო ინფორმაციის მიღებას, რომელიც პოლიციას დაეხმარება თავისი ფუნქციის შესრულებაში. საგამოძიებო მოქმედება გამოკითხვის დროს ინფორმაციის მიღება კონკრეტულ დანაშაულებრივ ქმედებას უკავშირდება და მისი ჩატარების პროცედურა სსსკ ნორმებით არის ზუსტად განწესებული. პირის მოწვევა კი, როგორც პოლიციის პრევენციული ღონისძიება, მიზნად ისახავს პირისგან იმ ინფორმაციის მისაღებად მოწვევას, რომელიც მას დაეხმარება როგორც სამართალდამრღვევის გამოვლენაში, ასევე სამართალდარღვევის თავიდან აცილებაში. პირის მოწვევა შეიძლება გადაიზარდოს გამოკითხვაში, როგორც საგამოძიებო მოქმედებაში, რომელიც, როგორც აღინიშნა, სსსკ-ით დადგენილი წესით ჩატარდება.

პოლიციის მიერ პრევენციული ღონისძიების ფარგლებში პირის მოწვევა ასევე ჰგავს ამოცნობაში მონაწილეობის მისაღებად პირის მოწვევას. ძირითადი განსხვავება არის მიზანში. პოლიციაში პირის მოწვევა იმ ინფორმაციის მიღებას უკავშირდება, რომელიც პოლიციას თავისი ფუნქციის შესრულებაში დაეხმარება; ხოლო ამოცნობაში მონაწილეობის მისაღებად პირის მოწვევა განპირობებულია

¹³ იხ. ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსის 243-ე მუხლი.

ამოსაცნობ პირთან მისი მხოლოდ ვიზუალური მსგავსებით (აღნიშნული პირი არ ფლობს ჩადენილ ქმედებასთან და მის ჩამდენ პირთან დაკავშირებით არანაირ ინფორმაციას) და წარმოადგენს პირის მოქალაქეობრივ მოვალეობას, თუმცა ორივე შემთხვევაში მოწვევას აქვს ნებაყოფლობითი ხასიათი. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ ბუნდოვანია, თუ რას მოიცავს ინფორმაცია, რომელიც პოლიციას თავისი ფუნქციის შესრულებაში დაეხმარება, ვინაიდან კანონმდებლობა პოლიციას ფართო უფლებამოსილებას აკისრებს და შესაბამისად, შესაძლებელია პოლიციის მიერ შესასრულებელი ფუნქცია უშუალოდ უკავშირდებოდეს ჩადენილ დანაშაულს და მის ჩამდენ პირს, ამიტომ აუცილებელია ნორმატიულად ზუსტად გაიმიჯნოს პოლიციაში პირის დაბარების/მოწვევის მიზანი, რადგან აღნიშნული მიზნიდან გამომდინარე პირისაგან ინფორმაციის მიღება ექცევა სხვადასხვა საკანონმდებლო ჩარჩოში.

1.3. პირის იდენტიფიკაცია

პირის იდენტიფიკაცია განიხილება როგორც ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიება და რეგულირდება ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის შესახებ კანონით, ასევე როგორც პრევენციული ღონისძიება, განსაზღვრულია პოლიციის შესახებ კანონით. იდენტიფიკაციის საჭიროება შეიძლება დადგეს იმ შემთხვევაში, როცა პირის ფიზიკური მონაცემებიდან გამომდინარე დგინდება სხვა პირთან (მაგალითად, ბრალდებულთან, ძებნილ ან დაკარგულ პირთან) მისი გარკვეული მსგავსება. ასევე, როდესაც არსებობს საკმარისი საფუძველი ვარაუდისათვის, რომ ამ პირმა ჩაიდინა სამართალდარღვევა, ან თუ პირს თან აქვს იარაღი, რომლის ტარება სპეციალურ ნებართვას საჭიროებს, იარაღის ტარების უფლების დადგენა კი პერსონალური მონაცემების განსაზღვრას მოითხოვს. გარდა ამისა, ვინაობის დადგენის აუცილებლობა შეიძლება დაკავშირებული იყოს პირის გარკვეულ ადგილას ყოფნასთან, ე.წ. სპეციალურ რეჟიმს დაქვემდებარებულ ტერიტორიაზე, დაწესებულებებში, ან სპეციალური საპოლიციო კონტროლის განხორციელების ადგილზე, ასევე იმ შემთხვევაში, როცა პირი იმყოფება დანაშაულის ჩადენის ადგილზე, საგზაო-სატრანსპორტო შემ-

თხვევის ადგილზე, საგანგებო ვითარების ადგილზე და ა.შ.

პირის იდენტიფიკაცია და პირის გამოკითხვა არსობრივად ერთმანეთის მსგავსი პრევენციული ღონისძიებებია. გამოკითხვისას ვინაობის დადგენის მიზნით პოლიციელს შეუძლია შეაჩეროს პირი, უშუალოდ გამოჰკითხოს მას პერსონალური მონაცემები, ასევე მოსთხოვოს პირადობის დამადასტურებელი დოკუმენტის წარდგენა. ხოლო თუ იგი ვინაობის გამხელის ნებას არ გამოხატავს, ან ობიექტურად შეუძლებელია (მაგალითად, ყრუ-მუნჯია), მაშინ უნდა იყოს გამოყენებული პრევენციული ღონისძიების სახით პირის იდენტიფიკაცია, მათ შორის მონაცემების დამუშავების მიზნით ტექნიკური საშუალებების გამოყენებით. პოლიციამ პერსონალური მონაცემები ინფორმაციის დაცვის საერთაშორისო პრინციპების შესაბამისად უნდა შეაგროვოს, დაიცვას და გამოიყენოს და ეს დასაშვებია უნდა იყოს მხოლოდ მართლზომიერი, ლეგიტიმური და კონკრეტული მიზნების შესასრულებლად.¹⁴

მაგრამ რას მოიცავს პირის იდენტიფიკაცია, როგორც პრევენციული ღონისძიება?

პოლიციის შესახებ კანონით პირის იდენტიფიკაციაში იგულისხმება მისი ვინაობის დასადგენად საჭირო მონაცემების მიღება. კერძოდ, აუცილებელია დადგინდეს პირის სახელი, გვარი, საცხოვრებელი მისამართი, პირადი ნომერი. აღნიშნული ღონისძიება ასევე მოიცავს თითების და ხელისგულის ანაბეჭდების აღებას, ფოტოსურათის გადაღებას, ხმის ჩანერას, სიმაღლის გაზომვას, დამახასიათებელი ფიზიკური ნიშნებისა და ბიომეტრიული მონაცემების დაფიქსირებას.

ბიომეტრიული მონაცემი არის ფიზიკური, ფსიქიკური ან ქცევითი მახასიათებელი, რომელიც უნიკალური და მუდმივია თითოეული ფიზიკური პირისათვის და რომლითაც შესაძლებელია ამ პირის იდენტიფიცირება (თითის ანაბეჭდი, ტერფის ანაბეჭდი, თვალის ფერადი გარსი, თვალის ბადურის გარსი (თვალის ბადურის გამოსახულება, სახის მახასიათებელი).¹⁵

¹⁴ პოლიციის ეთიკის ევროპული კოდექსი, მუხლი 42.

¹⁵ იხ. პერსონალურ მონაცემთა დაცვის შესახებ საქართველოს კანონი, მუხლი 2, პ. “გ”.

თუ იდენტიფიკაცია შემოიფარგლება მხოლოდ ვინაობის დადგენით - სახელი, გვარი, საცხოვრებელი მისამართი, პირადი ნომერი, ამ შემთხვევაში იგი შეიძლება განხილულ იქნას, როგორც პრევენციული ღონისძიება. მაგრამ რამდენად არის პრევენციული ღონისძიება თითების და ხელისგულის ანაბეჭდების აღება, ფოტოსურათის გადაღება, ხმის ჩანერა, სიმალლის გაზომვა, დამახასიათებელი ფიზიკური ნიშნებისა და ბიომეტრიული მონაცემების დაფიქსირება? ვინაობის ასეთი ღრმა და საფუძვლიანი გამორკვევა კარგავს პრევენციულ ხასიათს და თავისი ბუნებით იქცევა რეპრესიულ ღონისძიებად, ფაქტობრივად, კანონი თვითონვე უშვებს პრევენციული ღონისძიების რეპრესიულ ღონისძიებად გარდაქმნის შესაძლებლობას. შესაბამისად, ძალიან ძნელია გაიმიჯნოს, თუ სად გადის ზღვარი პრევენციულ და რეპრესიულ ქმედებებს შორის.

ამასთან, აღნიშნული ღონისძიების განხორციელებისას კანონი არ ითვალისწინებს პირის უფლებების დაცვის მყარ გარანტიებს. კერძოდ, კანონმდებლობით არ არის განსაზღვრული, თუ როდის უნდა შედგეს პირის იდენტიფიკაციის ამსახველი ოქმი, უნდა გადაეცეს თუ არა ოქმის ასლი ღონისძიების ადრესატს, არ ითვალისწინებს უფლებების განმარტების ვალდებულებას, მათ შორის გასაჩივრების უფლების, ვადის შესახებ ინფორმირებას. არც ის არის დადგენილი, საერთოდ შესაძლებელია თუ არა აღნიშნული ღონისძიების გამოყენების გასაჩივრება. შეიძლება დავასკვნოთ, რომ პირის იდენტიფიკაცია, როგორც პრევენციული ღონისძიება შეიცავს თვითნებობის საფრთხეს - გადაიზარდოს დაცულ სფეროში დაუსაბუთებელ ჩარევად, შესაბამისი კონტროლის მექანიზმების გამოყენების გარეშე, რაც წარმოადგენს პრობლემას და შესაბამისად მოითხოვს საკანონმდებლო დონეზე გადაჭრას.

1.4. ზედაპირული შემოწმება და დათვალიერება, სპეციალური შემოწმება და დათვალიერება

ზედაპირული შემოწმება და დათვალიერება, სპეციალური შემოწმება და დათვალიერება ძალიან ჰგავს საგამოძიებო მოქმედებას

ჩხრეკას. თუმცა უფლებაში ჩარევის მაღალი ინტენსივობის მიუხედავად, აღნიშნული ღონისძიებები ჩხრეკისაგან განსხვავებით, ნაკლები პროცესუალური გარანტიებით ხასიათდება. ამასთან, დასახელებული პრევენციული ღონისძიებები დაფუძნებულია საკმაოდ დაბალ მტკიცებულებით სტანდარტზე. კერძოდ, ზედაპირული შემონმება და დათვალიერება შეიძლება ჩატარდეს იმ შემთხვევაში, თუ არსებობს საკმარისი საფუძველი ვარაუდისთვის, რომ სატრანსპორტო საშუალებაში იმყოფება სამართალდამრღვევი ან უკანონოდ თავისუფლებაშეზღუდული პირი ან/და სატრანსპორტო საშუალებაში არის ნივთი, რომელიც ამოღებული უნდა იქნეს და სხვ.¹⁶ სპეციალური შემონმება და დათვალიერება შეიძლება ჩატარდეს იმ შემთხვევაში, როდესაც არსებობს საკმარისი საფუძველი ვარაუდისთვის, რომ პირს თან აქვს ისეთი საგანი, რომლის ფლობა სამართალდარღვევა ან სპეციალური რეჟიმისადმი დაქვემდებარებულ ტერიტორიაზე ან ობიექტზე დადგენილი წესის დარღვევა იქნებოდა ან როცა ეს აუცილებელია უმწეო მდგომარეობაში მყოფი პირის ვინაობის დასადგენად და ა.შ.

საგამოძიებო მოქმედების - ჩხრეკის ჩასატარებლად კი აუცილებელია დასაბუთებული ვარაუდის მტკიცებულებითი სტანდარტის დადგენა. ცხადია, ვარაუდის საკმარისი საფუძველი უფრო დაბალი მტკიცებულებითი სტანდარტია, ვიდრე დასაბუთებული ვარაუდი.

მიუხედავად იმისა, რომ მოქმედი კანონი პოლიციის შესახებ წინამორბედი კანონმდებლობისგან განსხვავებით, ზედაპირული შემონმებისა და დათვალიერებისას ითვალისწინებს შეჩერების ვადას, ოქმის შედგენის ვალდებულებას (სპეციალური შემონმებისა და დათვალიერების დროს კი ოქმის შედგენა არ არის კანონით განსაზღვრული), მაინც არსებობს საფრთხე აღნიშნული პრევენციული ღონისძიებები გადაიზარდოს რეპრესიულ ღონისძიებაში-ჩხრეკაში ყოველგვარი კონტროლის (საპროკურორო-სასამართლო) მექანიზმების გამოყენების გარეშე, რაც თავის მხრივ, უფლებამოსილი პირის მხრიდან თვითნებობის საფუძველი შეიძლება გახდეს.

კონტროლის მექანიზმები გამოიყენება მხოლოდ *post factum*, შესაბამისად, პოლიციელს ეკისრება ვალდებულება, პირს განუმარტოს

¹⁶ პოლიციის შესახებ კანონი, მუხლი 22.

ლონისძიების კანონიერების გასაჩივრების უფლება, თუმცა კანონი არ აკისრებს მას ლონისძიების ჩატარების საფუძვლის განმარტების ვალდებულებას.

1.5. სპეციალური საპოლიციო კონტროლი

პირის, ნივთის ან სატრანსპორტო საშუალების სპეციალური საპოლიციო კონტროლი ხორციელდება იმ შემთხვევაში, თუ არსებობს საკმარისი საფუძველი ვარაუდისთვის, რომ ჩადენილია ან ჩადენილი იქნება დანაშაული ან სხვა სამართალდარღვევა.

სპეციალური საპოლიციო კონტროლი არის პოლიციის მიერ წინასწარ შერჩეულ ტერიტორიაზე განხორციელებული შემოწმება, რომელიც პრაქტიკულად წარმოებს ზედაპირულ შემოწმებისა და დავალიერების სახით.

სპეციალური საპოლიციო კონტროლი შეიძლება გამოყენებული იყოს როგორც დანაშაულის პრევენციის მიზნით, ასევე დანაშაულზე რეაგირებისათვის.

სპეციალური საპოლიციო კონტროლის (ე.წ.რეიდის) განხორციელების შესახებ განკარგულებას გამოსცემს შს მინისტრი, თუმცა ლონისძიების კონკრეტული საფუძვლის მითითება კანონით სავალდებულო მოთხოვნას არ წარმოადგენს. წინასწარ შერჩეული ტერიტორიაც პრაქტიკაში შეიძლება იყოს განმარტებული იმდაგვარად, რომ მოიცავდეს ქვეყნის მთელ ტერიტორიას და შესაბამისად, ნებისმიერი პირი შეიძლება აღმოჩნდეს საპოლიციო შემოწმების ადრესატი. სპეციალური საპოლიციო კონტროლი წარმოადგენს მაღალი რისკის პრევენციულ ლონისძიებას, რომლის დროსაც შესაძლებელია ადგილი ჰქონდეს პოლიციის მიერ როგორც პროპორციულობისა და თანაზომიერების პრინციპების, ასევე, თავისუფლების პრეზუმფციის დარღვევას და შეუსაბამო ჩარევას ადამიანის უფლებებში. საგულისხმოა, რომ კანონი უშვებს აღნიშნული საპოლიციო ლონისძიების გამოყენების შესაძლებლობას არა მხოლოდ მძიმე ან განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულის, არამედ ნაკლებად მძიმე დანაშაულის პრევენციის თუ მასზე რეაგირების მიზნით.

1.6. ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობა

ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობა თავისი ბუნებით რეპრესიული ხასიათისაა, რადგან მისი მიზანია დანაშაულის ან სხვა მართლსაწინააღმდეგო ქმედების გამოვლენა-აღკვეთა. ამასთან, ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიებები ყოველთვის მიემართება კონკრეტული ფაქტის/გარემოების დადგენას/გამოვლენას და ზოგადი პრევენციული მიზნით, პრაქტიკული თვალსაზრისით, შეუძლებელია განხორციელდეს. გარდა ამისა, ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიებები ძირითადად ფარულად მიმდინარეობს, მაშინ, როდესაც საპოლიციო ღონისძიებები ღიად ხორციელდება. აღნიშნული ღონისძიებები ცალკე კანონით რეგულირდება. შესაბამისად, გაუგებარია საპოლიციო პრევენციული ღონისძიების ერთ-ერთ სახედ დასახელებული ღონისძიებების მიჩნევა.

1.7. ადგილის დატოვების მოთხოვნა და კონკრეტულ ტერიტორიაზე შესვლის აკრძალვა, პირის ან სატრანსპორტო საშუალების გადაადგილების ან ნივთის ფაქტობრივი ფლობის შეზღუდვა

საპატრულო პოლიცია აღნიშნულ ღონისძიებას იყენებს როგორც პრევენციული, ასევე რეპრესიული მიზნით. კერძოდ, მას შეუძლია დროებით შეზღუდოს ან აკრძალოს გარკვეულ ადგილზე და ობიექტზე მოქალაქეთა შესაძლო გადაადგილება ან თავშეყრა მათი სიცოცხლისა და ჯანმრთელობის დაცვის მიზნით, აგრეთვე ცალკეული საგამოძიებო მოქმედებების ჩასატარებლად.¹⁷

უნდა აღინიშნოს, რომ პოლიციის შესახებ კანონი არ განსაზღვრავს აღნიშნული პრევენციული ღონისძიების გამოყენების კონკრეტულ საფუძველს, რამაც შეიძლება შექმნას უფლებამოსილ პირთა თვითნებობის საფრთხე. ამასთან, აღნიშნული ღონისძიება არ ფიქსირდება წერილობით და არ დგება სათანადო დოკუმენტი, სადაც იქნება ასახული დასახელებული საპოლიციო ღონისძიების

¹⁷ საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს საპატრულო პოლიციის სამსახურის მიერ პატრულირების განხორციელების წესების შესახებ ინსტრუქცია (დამტკიცებულია შს მინისტრის 2005 წლის 15 დეკემბრის №1310 ბრძანებით), მუხლი 14, ნაწ.1. „დ“ ქვეპუნქტი.

საფუძველი, ღონისძიების დაწყების და დამთავრების დრო, ადგილი, ღონისძიების განხორციელების პროცესი და ადრესატის მიერ გამოთქმული შენიშვნები. კანონით ასევე არ არის განსაზღვრული უფლებების განმარტება, გასაჩივრების შესაძლებლობა, რაც მოქალაქეთა უფლებების დაცვას ნაკლებად გარანტირებულს ხდის.

მნიშვნელოვანია, რომ დაცვის შიდასახელმწიფოებრივი გარანტიები საკმარისი იყოს უფლებამოსილების თვითნებური გამოყენებისაგან დასაცავად.¹⁸ შესაბამისად, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო თითოეულ საქმეში ყურადღებას ამახვილებს იმაზე, რამდენად არსებობს „სათანადო და ქმედითი გარანტიები უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენების წინააღმდეგ.“¹⁹ უნდა ინახებოდეს როგორც წერილობითი გადაწყვეტილებები, ასევე ჩანაწერები, რომელთა საფუძველზეც მიღებულია აღნიშნული გადაწყვეტილებები. ეს ხელს შეუწყობს პოლიციის ანგარიშვალდებულებასა და გამჭვირვალობას.

თუ პირი არ შესრულებს პოლიციის მოთხოვნას და შესაბამისად, უარს იტყვის დატოვოს ადგილი ან/და არ შევიდეს კონკრეტულ ტერიტორიაზე, ასეთ შემთხვევაში გამოიყენება სხვა პრევენციული ღონისძიება, კერძოდ, პირის ან სატრანსპორტო საშუალების გადაადგილების ან ნივთის ფაქტობრივი ფლობის შეზღუდვა.

პირის ან სატრანსპორტო საშუალების გადაადგილების ან ნივთის ფაქტობრივი ფლობის შეზღუდვა. პირის გადაადგილების დროებითი შეზღუდვა პოლიციას შეუძლია როგორც იმ შემთხვევაში, როცა პირი არ ასრულებს ადგილის დატოვების ან კონკრეტულ ტერიტორიაზე შესვლის აკრძალვის მოთხოვნას (მაგალითად, პოლიციელი არ აძლევს პირს სპეციალური ნებართვის გარეშე პენიტენციურ დაწესებულებაში შესვლის უფლებას), ასევე როცა პირი თავისი ქმედებით საფრთხეს უქმნის საკუთარ ან სხვის სიცოცხლესა და ჯანმრთელობას. აღნიშნული ღონისძიება შეიძლება განხორციელდეს დანაშაულის ან ადმინისტრაციული სამართალდარღვევის ჩადენის თავიდან აცი-

¹⁸ ჯ. მერდოკი, რ. როშე, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია და საპოლიციო მომსახურება, სახელმძღვანელო პოლიციის ოფიცრებისა და სხვა სამართალდამცავი პირებისათვის, 2013, 87, <https://rm.coe.int/16800922b0>.

¹⁹ Kennedy v the United Kingdom, 18/05/2010, §155-170.

ლების მიზნითაც.

შეზღუდვა ეხება როგორც ქვეითად მოსიარულეს, ასევე პირს, რომელიც სატრანსპორტო საშუალებით გადაადგილდება (მაგალითად, ალკოჰოლური თრობის მდგომარეობაში მყოფ პირს პოლიციელი არ აძლევს სატრანსპორტო საშუალების მართვის უფლებას).

სატრანსპორტო საშუალების გადაადგილების დროებითი შეზღუდვა, ისევე, როგორც ნივთის ფაქტობრივი ფლობის დროებითი შეზღუდვა პოლიციას შეუძლია საფრთხის თავიდან აცილების მიზნით, თუ იგი პირმა შეიძლება გამოიყენოს საკუთარი ან სხვისი სიცოცხლის ან/და ჯანმრთელობის ხელყოფისათვის ან სხვისი ნივთის დაზიანებისათვის.

ნივთის ფაქტობრივი ფლობის შეზღუდვა ხორციელდება ნივთის ფაქტობრივი მფლობელისათვის ჩამორთმევით, მისი გადატანა-გადაზიდვის ან სხვაგვარი შეზღუდვით. ნივთის ფაქტობრივი ფლობის დროებითი შეზღუდვა გარეგნული მახასიათებლის მიხედვით წააგავს საგამოძიებო მოქმედება – ამოღებას, მაგრამ ამოღებისას ამოღებული საგანი, დოკუმენტი, ნივთიერება ან ინფორმაციის შემცველი სხვა ობიექტი სასამართლოს იმ შემთხვევაში წარედგინება, თუ ბრალდების მხარე აპირებს მის მტკიცებულებად გამოყენებას. წინააღმდეგ შემთხვევაში, ისინი უბრუნდება პირს, რომლისგანაც მოხდა მათი ამოღება გამოძიების მიმდინარეობის დროს,²⁰ ნივთის ფაქტობრივი ფლობის შეზღუდვა კი დაუყოვნებლივ უნდა შეწყდეს, თუ აღარ არსებობს ამ ღონისძიების განხორციელების საფუძველი.

ამასთან, აღნიშნული პრევენციული ღონისძიების გამოყენების შემთხვევაში არ დგება სათანადო დოკუმენტი – ოქმი და გასაჩივრების უფლება ნაკლებად შეიძლება იყოს გამოყენებული. შესაბამისად, დაცულ სფეროში არალეგიტიმური ჩარევის აკრძალვა არ არის გარანტირებული. ოქმის შედგენის ვალდებულების განსაზღვრა უზრუნველყოფდა პირის ან სატრანსპორტო საშუალების გადაადგილების ან ნივთის ფაქტობრივი ფლობის შეზღუდვის დასაბუთებას და იმავდროულად ხელს შეუწყობდა პოლიციისადმი საზოგადოების ნდობის

²⁰ იხ. საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის კომენტარი, ავტორთა ჯგუფი, თბ. 2015, გვ. 396.

გაზრდას. გარდა ამისა, ოქმი საშუალებას მისცემდა ზემდგომ თანამდებობის პირს შეემონებინა/გაეკონტროლებინა ქვემდგომი პოლიციის მუშაკის მიერ გამოყენებული საპოლიციო ღონისძიების ლეგიტიმურობა, მართებულობა და დასაბუთებულობა. კანონმდებლობა ამ შემთხვევაშიც არ განსაზღვრავს უფლებების განმარტების ვალდებულებას და არც გასაჩივრების უფლება არ არის გარანტირებული.

მართალია, ადგილის დატოვების მოთხოვნა და კონკრეტულ ტერიტორიაზე შესვლის აკრძალვა, ასევე პირის ან სატრანსპორტო საშუალების გადაადგილების ან ნივთის ფაქტობრივი ფლობის შეზღუდვა არ გამოიჩინება ადამიანის უფლებაში ჩარევის მაღალი ინტენსივობით, როგორც სხვა პრევენციული ღონისძიებები, მაგრამ დასახელებულ შემთხვევებშიც არ არის გამორიცხული ადამიანის უფლებების დაუსაბუთებელი და შეუსაბამო შეზღუდვა. ნებისმიერი ფუნქციის განხორციელებისას „პოლიცია ანგარიშვალდებული უნდა იყოს სახელმწიფოს, მოქალაქეებისა და მათი წარმომადგენლების წინაშე და ეფექტიანად კონტროლდებოდეს გარედან.“²¹

1.8. ავტომატური ფოტოტიქნიკის (რადარის) და ვიდეოტიქნიკის გამოყენება

აღნიშნული ღონისძიების გამოყენების მიზანი შეიძლება იყოს: დანაშაულის პრევენცია; საზოგადოებრივი უსაფრთხოება; პირის უსაფრთხოება; საკუთრების დაცვა; საზოგადოებრივი წესრიგის დაცვა; საგზაო მოძრაობის წესების დაცვის უზრუნველყოფა და ა.შ.

აღნიშნული მიზნით პოლიციას უფლება აქვს ავტომატური ფოტო- და ვიდეოტიქნიკა გზასა და შენობების გარე პერიმეტრზე დაამონტაჟოს/განათავსოს. შესაძლებელია ამოსაცნობი ნიშნების არმქონე ავტოსატრანსპორტო საშუალებაზე ავტომატური ფოტო- და ვიდეოტიქნიკის, არასტაციონარული (მოძრავი) სიჩქარის მზომი ხელსაწყოების განთავსება და გამოყენებაც (უკონტაქტო პატრულირება). გარდა ამისა, პატრულ-ინსპექტორს ფორმის ტანსაცმელზე დამაგრებული აქვს სამხრე ვიდეოკამერა, რომლის მეშვეობით მოპოვებული

²¹ პოლიციის ეთიკის ევროპული კოდექსი, მუხლი 59.

მონაცემები ინახება სპეციალურ სერვერზე.²²

საჯარო სივრცეში დასახლებული ტექნიკის გამოყენებით სამართალდამცავი ორგანოები ღებულობენ მნიშვნელოვან ინფორმაციას ფიზიკურ პირთა გადაადგილების, ქცევის, პირადი და საქმიანი კონტაქტების შესახებ. ირღვევა თუ არა პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობა? პირადი ცხოვრების კონცეფცია კერძო სფეროსთან ერთად გარკვეული დოზით საჯარო სფეროსაც მოიცავს, მიუხედავად იმისა, რომ საჯარო სივრცეში პირადი ცხოვრების უფლების დაცვის მექანიზმები დაბალია. საქმეში *Peck v the United Kingdom* განმცხადებელმა თავის მოკვლა სცადა. ამ მიზნით დასახლებულ პუნქტში, ცარიელ ქუჩაზე ვენები გადაიჭრა. მან არ იცოდა, რომ ვიდეომეთვალყურეობის კამერა უღებდა. გადაღებამ პოლიციას შესაძლებლობა მისცა განმცხადებლისთვის სამედიცინო დახმარება გაენიათ. კამერიდან ამოღებული ჩანაწერი მედიაში გამოქვეყნდა განმცხადებლის სახის დაფარვის გარეშე. შესაბამისად, იყო ფარული ვიდეოდაკვირვების სისტემის უპირატესობის დემონსტრირების მცდელობა. ევროპული სასამართლო საზოგადოებრივ ადგილებში ტექნიკური საშუალების გამოყენებით პირის მოქმედებაზე მეთვალყურეობას პირად ცხოვრებაში ჩარევად არ თვლის, თუმცა ინფორმაციის სისტემატური ან მუდმივი ჩანერა შეიძლება ასეთად იყოს მიჩნეული. ამ შემთხვევაში ვიდეომეთვალვალთვალის საგრძნობლად სცდებოდა უსაფრთხოების მიზნით დაკვირვებას. ევროპულმა სასამართლომ კონვენციის მე-8 მუხლის დარღვევა დაადგინა, რადგან არ არსებობდა სათანადო და საკმარისი მიზეზები მასალების განმცხადებლის თანხმობის ან მისი ვინაობის დაფარვის გარეშე გავრცელების მართლზომიერების საჩვენებლად.²³

უკონტაქტო პატრულირება ფარული ხასიათის ჩარევას გულისხმობს ადამიანის პირად ცხოვრებაში, ამიტომ მნიშვნელოვანია გამაფრთხილებელი ნიშნის არსებობა და შესაბამისად, მოქალაქეთა ინ-

²² იხ. საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს საპატრულო პოლიციის სამსახურის მიერ პატრულირების განხორციელების წესების შესახებ ინსტრუქცია (დამტკიცებულია შს მინისტრის 2005 წლის 15 დეკემბრის №1310 ბრძანებით), მუხლი 211. (აღნიშნული მუხლი ცვლილების სახით დაემატა შს მინისტრის 2018 წლის 26 დეკემბრის №139 ბრძანებით).

²³ იხ. *Case of Peck v the United Kingdom*, 28 /01/ 2003, Application no. 44647/98, §76-87.

ფორმირება აუდიო/ვიდეო გადაღების თაობაზე.

მართალია, უკონტაქტო პატრულირების განმახორციელებელი პირი არ არის უფლებამოსილი განახორციელოს ინფორმაციის უწყვეტ რეჟიმში ჩანერა, მაგრამ გაურკვეველია აღნიშნული ტექნიკა მუდმივად იქნება მზადყოფნაში (ჩართული), თუ გარკვეული პერიოდულობით და როგორ განხორციელდება პოლიციის მხრიდან ფოტო/ვიდეო გადაღება. თუკი ნორმატიულად არ იქნება დეტალურად განერილი შესაბამისი პროცედურები და არ განხორციელდება ეფექტიანი კონტროლი, ავტომატური ფოტოტექნიკის(რადარის) და ვიდეოტექნიკის გამოყენების შემთხვევაშიც არ არის გამორიცხული დაცულ სფეროში შეუსაბამო და არათანაზომიერი ჩარევა.

1.9. ადამიანის უფლებების დაცვის გარანტიები პრევენციული ღონისძიებების გამოყენებისას

პოლიციის პრევენციული ღონისძიებები გამოიყენება არა მარტო დანაშაულის თავიდან აცილების მიზნით, არამედ დანაშაულზე რეაგირების კუთხითაც, თუმცა პრევენციული ღონისძიებები თავისი სამართლებრივი ბუნებით განსხვავდება რეპრესიული ღონისძიებებისაგან. აღნიშნული განსხვავება თვალსაჩინოდ იკვეთება ადამიანის უფლებების დაცვის გარანტიების თვალსაზრისით.

პოლიციის ქმედებები საზოგადოებრივი წესრიგის დაცვის დროს უნდა იყოს მართლზომიერი და პროპორციული. გადამეტებულმა ძალამ შესაძლოა დააზიანოს პოლიციის ურთიერთობა მოსახლეობასთან და სამომავლოდ კიდევ უფრო გაართულოს მისი მუშაობა. იგი არღვევს მოსახლეობასა და პოლიციას შორის კავშირს, რასაც მიყვავართ ნდობისა და ურთიერთობის მსხვერვათაგან. საზოგადოებრივი წესრიგის დაცვის ოპერაციებისას პოლიცია ხელმისაწვდომი და ხელშესახები უნდა იყოს უსაფრთხოების უზრუნველყოფის თვალსაზრისით. პოლიციამ საკუთარი უფლებამოსილება – დაკავშირებული საზოგადოებრივი წესრიგის დაცვის ოპერაციებში ჩართულობის ნებისმიერ ასპექტთან – ყოველთვის უნდა გამოიყენოს სათანადო და

პროპორციული ფორმით.²⁴

პოლიციელის მიერ განხორციელებული საპოლიციო ღონისძიება უნდა იყოს პროპორციული. დაცვის ინტერესი უნდა ამართლებდეს უფლების შეზღუდვას, წინააღმდეგ შემთხვევაში, პოლიციური ღონისძიება არ უნდა განხორციელდეს.²⁵ პოლიციელის მიერ განხორციელებული აუცილებელი საპოლიციო ღონისძიება არის პროპორციული, თუ კანონით დაცული სამართლებრივი სიკეთისათვის მიყენებული ზიანი არ აღემატება იმ სიკეთეს, რომლის დასაცავადაც ის განხორციელდა.²⁶

პოლიციის ოპერაციები ყოველთვის უნდა ტარდებოდეს ეროვნული სამართლისა და ქვეყნის მიერ აღიარებული საერთაშორისო სტანდარტების შესაბამისად.²⁷ პოლიციამ ყოველთვის უნდა გადაამოწმოს დაგეგმილი ქმედების მართლზომიერება.²⁸

ჩარევის უფლებამოსილება უნდა ითვლებოდეს სათადარიგო და არა სავალდებულო ასპექტად. როცა პოლიციას აქვს ჩარევის უფლებამოსილება, მან ის ავტომატურად არ უნდა გამოიყენოს. ჩარევამ ხშირად შეიძლება გაამწვავოს კონფლიქტი და დაძაბულობამ კიდევ უფრო იმატოს, რაც გაზრდის ძალადობის შანსებს. ასევე, შემცირდება პოლიციისადმი ნდობის ხარისხიც.²⁹

პოლიციელისათვის დისკრეციული უფლებამოსილების მინიჭება გულისხმობს მისთვის არა სრული თავისუფლების მინიჭებას, არამედ ვალდებულებას, საჯარო და კერძო ინტერესების დაცვის საფუძ-

²⁴ ჯ. მერდოკი, რ. როშე, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია და საპოლიციო მომსახურება, სახელმძღვანელო პოლიციის ოფიცრებისა და სხვა სამართალდამცავი პირებისათვის, 2013, გვ. 129, <https://rm.coe.int/16800922b0>.

²⁵ პ. ტურავა, საქართველოს პოლიციის საქმიანობის მარეგულირებელი ნორმების შესაბამისობა ადამიანის უფლებათა ევროპულ სტანდარტებთან, წიგნში: ადამიანის უფლებების დაცვა და სამართლებრივი რეფორმა საქართველოში, რედ. კ. კორკელია, თბ. 2014, გვ.125.

²⁶ პოლიციის შესახებ კანონი, მუხლი 12, პ. 4.

²⁷ პოლიციის ეთიკის ევროპული კოდექსი, მუხლი 3.

²⁸ იქვე, მუხლი 38.

²⁹ ჯ. მერდოკი, რ. როშე, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია და საპოლიციო მომსახურება, სახელმძღვანელო პოლიციის ოფიცრებისა და სხვა სამართალდამცავი პირებისათვის, 2013, გვ. 129, <https://rm.coe.int/16800922b0>.

ველზე კანონმდებლობის შესაბამისი რამდენიმე გადაწყვეტილებიდან შერჩეოს ყველაზე მისაღები გადაწყვეტილება.³⁰

„დისკრეციული უფლებამოსილების ნულოვანი შემცირება ებრძვის „გაუმართლებელ პასიურობას“...უფლებამოსილების რედუქციის აუცილებლობა კი პირველ რიგში მაშინ დგას, როდესაც ადამიანის უფლებათა დარღვევის მნიშვნელოვანი საფრთხე არსებობს.“³¹

საგულისხმოა, რომ ზოგიერთი პრევენციული ღონისძიება უფლებაში ჩარევის მაღალი ინტენსივობიდან გამომდინარე უფრო რეპრესიულ ღონისძიებად შეიძლება იყოს აღქმული, ვიდრე პრევენციულ ღონისძიებად. მაგალითად, ზედაპირული შემოწმება და დათვალიერება, სპეციალური შემოწმება და დათვალიერება, სპეციალური საპოლიციო კონტროლი და ა.შ.

მნიშვნელოვან პრობლემას წარმოადგენს ის, რომ პრევენციული ღონისძიებების გამოყენებისას (გარდა პირის მოწვევისა და იდენტიფიკაციისა) კანონი არ განსაზღვრავს ღონისძიების გამოყენების საფუძველს. უმრავლეს შემთხვევაში კი პრევენციული ღონისძიებების საფუძველი არის ზოგადი, აბსტრაქტული, რაც ქმნის/აძლიერებს პირად ცხოვრებაში საპოლიციო ინტერვენციის რისკებს. ამიტომ აუცილებელია პოლიციის პრევენციული ღონისძიებების საფუძველი მკაფიოდ და კონკრეტულად იყოს განსაზღვრული კანონით. ასევე კანონით უნდა იყოს განსაზღვრული ღონისძიების გამოყენებამდე მათი განმარტების ვალდებულება. ამასთან, პრევენციული ღონისძიების გამოყენებისას მოქალაქის უფლებების დაცვის უფრო ქმედითი და ეფექტური მექანიზმები უნდა იყოს ასახული კანონში, რათა პოლიციის მხრიდან არ მოხდეს უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენება და დაცულ სფეროში თვითნებური და დაუსაბუთებელი ჩარევა. პრევენციული ღონისძიებების გამოყენება არ უნდა იწვევდეს ადამიანის უფლებებში ისეთივე ინტენსივობით ჩარევას, როგორც ეს ხდება რეპრესიული ღონისძიებების გამოყენებისას.

საგულისხმოა, რომ ხშირ შემთხვევაში კანონით არ არის დადგე-

³⁰ იქვე, გვ. 127.

³¹ იხ. თ. შავგულიძე, მ. კუტალაძე, დისკრეციული უფლებამოსილების ნულოვანი რედუქციის მნიშვნელობა პოლიციის პრევენციულ საქმიანობაში, გვ. 85 <http://clr.iliauni.edu.ge/wp-content/uploads/2020/05/XII-nomeri-qar-1.pdf>.

ნილი პრევენციული ღონისძიებების დოკუმენტირების ვალდებულება. გამონაკლისია მხოლოდ პირის მონვევა და იდენტიფიკაცია, ზედაპირული შემონმება და დათვალიერება. ვინაიდან ოქმში პრევენციული ღონისძიების გამოყენების მთელი პროცესი უნდა იყოს დეტალურად აღწერილი, მოქალაქეთა უფლებების დაცვისათვის მნიშვნელოვანია კანონი შეიცავდეს ყველა პრევენციული ღონისძიების გამოყენების დოკუმენტირების მოთხოვნას.

პრევენციული ღონისძიებების გამოყენებისას მნიშვნელოვან ხარვეზს წარმოადგენს გასაჩივრების მექანიზმის არაეფექტური გამოყენება. მხოლოდ პირის ზედაპირულ შემონმების და დათვალიერების, ასევე სპეციალური შემონმებისა და დათვალიერების დროს ავალდებულებს კანონი პოლიციას განუმარტოს მოქალაქეს ღონისძიების კანონიერების გასაჩივრების უფლება. გასაჩივრების შესაძლებლობა უნდა არსებობდეს ნებისმიერი პრევენციული ღონისძიების გამოყენების შემთხვევაში. ამასთან, კანონი უნდა ითვალისწინებდეს არა მხოლოდ გასაჩივრების უფლების, არამედ გასაჩივრების ვადის და შესაბამისი ორგანოს დასახელების ვალდებულებასაც, სადაც უნდა გასაჩივრდეს უკანონო ქმედება.

კანონმდებლობით საკმარისად არ არის გათვალისწინებული აღნიშნული ღონისძიებების განხორციელებაზე კონტროლის და ზედამხედველობის მექანიზმები. პრევენციულ საპოლიციო ღონისძიებებზე არ ხორციელდება საპროკურორო ზედამხედველობა. სასამართლო კონტროლი კი ცალკეული (მხოლოდ ზედაპირული შემონმებისა და დათვალიერების, სპეციალური შემონმებისა და დათვალიერების) საპოლიციო ღონისძიებების გამოყენების შემდეგ არის გათვალისწინებული.

შეიძლება ითქვას, რომ პოლიციის შესახებ კანონი პრევენციული ღონისძიებების განხორციელებისას არ ითვალისწინებს ადამიანის უფლებების დაცვის მყარ სამართლებრივ გარანტიებს, რაც ქმნის უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენების საფრთხეს და ზრდის პრევენციული ინსტრუმენტების რეპრესიულ ღონისძიებად გარდაქმნის რისკებს. ამიტომ საპოლიციო პრევენციული ღონისძიებების ჯეროვნად უზრუნველყოფის მიზნით აუცილებელია საკანონმდებლო

დონეზე განისაზღვროს ადამიანის უფლებების დაცვის მექანიზმები და დამკვიდრდეს პოლიციის შიდა კონტროლის და მონიტორინგის ეფექტური სისტემა.

პოლიციის პრევენციული და რეპრესიული ღონისძიებების
ბამიჯვანის ზომიერთი ასაქმები

პოლიციის პრევენციული ღონისძიებები დანაშაულის თავიდან აცილების ერთიანი პოლიტიკის და სტრატეგიის ნაწილი უნდა იყოს.

„პოლიციის შესახებ“ კანონის თანახმად, პოლიციის მთავარ ფუნქციას და მოვალეობას საზოგადოებრივი უსაფრთხოებისა და მართლწესრიგის დაცვა წარმოადგენს. ამ მოვალეობას პოლიცია პრევენციული საქმიანობით ასრულებს. „პრევენციის კონცეფცია ითვალისწინებს სახელმწიფოსა და მისი მოქალაქეების ინტერესების წინააღმდეგ მიმართული შესაძლო საფრთხეების დროულ აღმოჩენას და აღკვეთას.“³²

„პოლიციის შესახებ“ საქართველოს კანონი პირდაპირ ითვალისწინებს სისხლისსამართლებრივ ქმედებაზე ფაქტობრივი გარემოებების დადგენისა და მასზე რეაგირების მიზნით, საპოლიციო პრევენციული ღონისძიებების შესაძლებლობას, რაც ალოგიკური და გაუმართლებელია. ეს ღონისძიებები არ მოიაზრება საგამოძიებო ან სხვა სისხლისსამართლებრივ საპროცესო მექანიზმებად და მათზე არ ვრცელდება პროკურორის საპროცესო ზედამხედველობა. ამავდროულად, ცალკეულ შემთხვევებში, უფლებაში ჩარევის ფარგლები არც ისე მკაფიოა და კანონით არასაკმარისადაა დაზღვეული, რომ ასეთმა ჩარევამ სისხლისსამართლებრივ ინტენსივობას არ მიაღწიოს.³³

შეიძლება ითქვას, რომ დღეს მოქმედი რეგულაციებიდან გამომდინარე, პრევენციული ღონისძიებების განხორციელებისას არსებობს მოქალაქეებზე ინტენსიური საპოლიციო კონტროლის დამყარების

³² ქ. გიორგიშვილი, პოლიციის პრევენციული საქმიანობის თავისებურებები, ჟ. „ადმინისტრაციული სამართალი,“ №2 2016, გვ. 79.

³³ უხილავი ძალაუფლების პოლიტიკა, სამართალდამცავი სისტემის ანალიზი, ადამიანის უფლებების სწავლებისა და მონიტორინგის ცენტრი (EMC), 2015, გვ. 46.

რისკი, ვინაიდან მოქალაქეებს არ გააჩნიათ უფლების დაცვის საკმარისი საპროცესო გარანტიები. საგულისხმოა, რომ საპოლიციო პრევენციული ღონისძიებებით ინტერვენცია ადამიანის უფლებებში კანონმდებლობით შესაძლებელია არა მხოლოდ მძიმე და განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულების შემთხვევაში, არამედ ნაკლებად მძიმე დანაშაულის აღკვეთის მიზნითაც.

პოლიციის პრევენციული ღონისძიებები გერმანულ ლიტერატურაში წინასაგამოძიებო მოქმედებებად არის აღიარებული. ასეთი ღონისძიებები ფაქტობრივად აღარ არის პრევენციული, რადგან სისხლისსამართლებრივი საშუალებებით ხდება ადამიანის უფლების შეზღუდვა.

პრევენციული და რეპრესიული ღონისძიებების გამიჯვნასთან დაკავშირებით საინტერესოა გერმანულ სამართალში ცნობილი „Doppelfunktion«, რაც გულისხმობს პოლიციის ორმაგ ფუნქციას. პოლიციის მუშაკს ევალება არა მხოლოდ საფრთხის თავიდან აცილება, არამედ სისხლისსამართლებრივი რეაგირებაც. ორმაგი ფუნქციის მქონე ღონისძიებებში კი მნიშვნელოვანია პოლიციის მიზანი, რომლის საფუძველზე უნდა განისაზღვროს, სადავო ღონისძიება ემსახურება საფრთხის თავიდან აცილებასა თუ სისხლისსამართლებრივი მოქმედების განხორციელებას.

თუმცა გამოთქმულია სხვა მოსაზრებაც, რასაც არ შეიძლება არ დავეთანხმეთ. კერძოდ, მიუხედავად ფუნქციური დატვირთვისა, ღონისძიება არ შეიძლება ერთდროულად მივიჩნიოთ როგორც პრევენციულად, ასევე რეპრესიულად. წინააღმდეგ შემთხვევაში, მოქალაქეთათვის შეუძლებელი გახდებოდა საპროცესო სამართლებრივი საშუალებების რეალიზება.³⁴

ხშირ შემთხვევაში საპოლიციო პრევენციისას დაცულ სფეროში ჩარევის ფორმები იმდენად არის დაახლოებული სისხლისსამართლებრივ ფორმებთან, რომ პრაქტიკულად, პრევენციულ და რეპრესიულ მიდგომებს შორის ზღვარი წაშლილია, რაც საბოლოო ჯამში

³⁴ იხ. თ. შავგულიძე, მ. კუტალაძე, დისკრეციული უფლებამოსილების ნულოვანი რედუქციის მნიშვნელობა პოლიციის პრევენციულ საქმიანობაში, გვ. 80-85, <http://clr.iliauni.edu.ge/wp-content/uploads/2020/05/XII-nomeri-qar-1.pdf>.

სამართალდამცავების მხრიდან უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენების სტიმულირებას უწყობს ხელს. გარდა ამისა, პოლიციის შესახებ კანონიდან გამომდინარე, შესაძლებელია პრევენციული ღონისძიებების გამოყენება კონკრეტულ დანაშაულზე რეაგირების მიზნითაც განხორციელდეს, რაც, ცხადია, ეწინააღმდეგება პრევენციის არსს და არღვევს ბალანსს პრევენციულ და რეპრესიულ ქმედებებს შორის. პრობლემურია სწორედ ის, რომ პრევენციულმა ღონისძიებამ უფლებაში ჩარევის თვალსაზრისით არ მიაღწიოს სისხლისსამართლებრივ ინტენსივობას. პრევენციული ღონისძიებები უნდა იყოს მიმართული მხოლოდ დანაშაულის თავიდან აცილებისკენ, ხოლო უკვე ჩადენილ დანაშაულზე რეაგირება უნდა განხორციელდეს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსით დადგენილი წესით.

ლიტერატურაში გამოთქმულია მოსაზრება, რომ ქართულ სამართლებრივ სივრცეში დღემდე ვერ მოხერხდა ზოგადი (სოციალური) პრევენციის მოდელის ეფექტური დანერგვა, რომ არსებობს მეტად უცნაური ქართული საპოლიციო ფენომენი - რეპრესიული პრევენცია, რაც ზოგადი პრევენციული მიზნებით მოქმედების დროსაც რეპრესიული მექანიზმების გამოყენებას გულისხმობს. ამასთან, პოლიციელებს ამგვარად მოქმედების შესაძლებლობას „პოლიციის შესახებ“ კანონი აძლევს. იქ, სადაც იძულებითი მექანიზმების გამოყენების შესაძლებლობა იქნება, პოლიცია ყოველთვის გამოიყენებს მას. სამართალდამცველთა ამგვარი პრაქტიკა ბოლომდე გამორიცხავს პრევენციას ფართო გაგებით (არა კანონის აღსრულება, არამედ მის მიმართ საზოგადოებრივი ნდობის გაზრდა), რადგან ტოტალური რეპრესიული მექანიზმები მიმართულია უკვე ჩადენილი დანაშაულის გამოვლენა-აღკვეთისკენ, თუმცა მისი გამომწვევი მიზეზები ყურადღების მიღმა რჩება.³⁵

პოლიცია პრევენციის დროსაც კი დამოკიდებულია იძულების მექანიზმებზე. სწორედ ამიტომ, დღეს პოლიციის პოლიტიკა ძალაუფლების პოლიტიკაა, რომელიც აუცილებლად უნდა შეიცვალოს ზოგადპრევენციული პოლიტიკით, რა დროსაც ჩამოთვლილი იძულების

³⁵ გ. იმნაძე, პოლიციის პოლიტიკა, იხ. <http://liberali.ge/articles/view/25734/politsiis-politika>.

მექანიზმები მხოლოდ გამონაკლის შემთხვევაში იქნება გამოყენებული.³⁶

უფლებამოსილ პირთა მხრიდან თვითნებობის თავიდან ასაცილებლად აუცილებელია პოლიციის პრევენციული ღონისძიებები და დანაშაულზე რეაგირების ფორმები იყოს მკაფიოდ გამიჯნული. ამ მიზნით პოლიციის შესახებ კანონით უნდა რეგულირდებოდეს მხოლოდ პრევენციული ღონისძიებები, ხოლო ის საპოლიციო ღონისძიებები, რომლებიც მიემართება დანაშაულის გამოძიებასა და გახსნას, უნდა იყოს მოწესრიგებული სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსით.

დასკვნა

სამართალდამცავ ორგანოთა შორის პოლიციას განსაკუთრებული ადგილი უკავია დანაშაულის გამოვლენის, აღკვეთის და თავიდან აცილების საქმეში. რეფორმის მიზანი იყო პოლიციის ჩამოყალიბება საზოგადოებაზე, მოქალაქეთა დახმარებაზე, მათ საჭიროებებზე ორიენტირებულ ორგანოდ. თუმცა კვლავ დღის წესრიგში დგას რეფორმის გაგრძელების აუცილებლობა. პოლიციის ორმაგი ფუნქცია - პრევენციული და რეპრესიული ამოცანების განხორციელება განსხვავებული სამართლებრივი ბუნების გამო მოითხოვს არაერთგვაროვანი საშუალებების და მეთოდების გამოყენებას. პრევენციული ღონისძიებები რეპრესიულისგან განსხვავებით, დაცულ სფეროში ჩარევის დაბალი ინტენსივობით ხასიათდება და შესაბამისად, აღნიშნული ღონისძიებების განხორციელებისას ადამიანის უფლებების დაცვის ნაკლები მექანიზმები გამოიყენება. პოლიციის შესახებ მოქმედი კანონი უშვებს პრევენციული ღონისძიებების გამოყენების შესაძლებლობას დანაშაულზე რეაგირების მიზნითაც, რაც პრევენციის არსს ეწინააღმდეგება და წარმოშობს სამართალდამცავთა მხრიდან თვითნებობის საფრთხეს შეზღუდული კონტროლის სისტემის არსებობის პირობებში. პრევენციული ღონისძიებების მიმართ არ არსებობს საპროკურორო კონტროლი, ხოლო სასამართლო კონტროლი შესაძლებელია განხორციელდეს მხოლოდ ზოგიერთი ღონისძიების

³⁶ იქვე.

გამოყენების შემდეგ, *post factum*, რაც არ არის საკმარისი და ეფექტური. ამიტომ აუცილებელია საკანონმდებლო დონეზე გაიმიჯნოს პოლიციის პრევენციული და რეპრესიული ღონისძიებები. ერთი მხრივ, აუცილებელია პოლიციის პრევენციული ღონისძიების ადრესატი უფლებების დაცვის უფრო მეტი სამართლებრივი გარანტიით იყოს აღჭურვილი. მეორე მხრივ კი, პრევენციული ღონისძიებები უნდა იყოს გათვალისწინებული პოლიციის შესახებ კანონით, ხოლო დანაშაულზე რეაგირების შემთხვევაში, რეპრესიული ღონისძიებების გამოყენებისას, პოლიციამ იმოქმედოს მხოლოდ და მხოლოდ სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობის ფარგლებში. საპოლიციო ღონისძიებების ასეთი მოწესრიგება ხელს შეუწყობს პრევენციის ამოცანების წარმატებით გადაწყვეტას დაცულ სფეროში ჩარევის სისხლისსამართლებრივი ინტენსივობის გარეშე, პოლიციის დაახლოებას საზოგადოებასთან, პოლიციის საქმიანობაში თვითნებობის რისკების შემცირებას კონტროლის და გასაჩივრების მექანიზმების გაძლიერების ხარჯზე, საპოლიციო ღონისძიებების გამოყენებისას ადამიანის უფლებების დაცვის მყარი საპროცესო-სამართლებრივი გარანტიების დამკვიდრებას და ზოგადად, პოლიციის ამოცანების ეფექტიანად განხორციელებას.